

Odkrývanie netušeného pôvabu

Málokoho zaskočí krása brúseného diamantu osadeného v zlatom prsteni tak ako priam nadpozemsky a pominuteľne pôsobiaci náhrdelník vyrobený z PET fľaše z dielne tureckej umelkyne Gülnur Özdağlar. Práca šperkárov pracujúcich s odpadovými materiálmi spočíva v poukazovaní na objekty a materiály, ktorých sa neraz bez rozmyslu zbavujeme, a pritom v sebe ukrývajú krásu, z ktorej sa rodí nový, celkom iný a nečakaný objekt.

Petra Šišťková

Márta Juhász

Bratislavčanka Márta Juhász už v detstve inklinovala k ručným prácam. Keďže ponuka bežne dostupných materiálov bola v tom čase pre jej potreby obmedzená, často hľadala vlastné alternatívy. Keď raz nezohnala v predaji strieborný kartón, vynašla sa a začala s pomocou svojej mamy recyklovať tetrapakové a rôzne iné obaly z potravín, ktoré vnútri ukrývali vytúženú striebornú vrstvu. Tento prístup si uchovala dodnes. Jej tvorivý proces sa obyčajne začína úvahou, z akého materiálu a akým spôsobom nový objekt vyrobí. Odpoveďou sú nezriedka materiály, ktoré jedinečným spôsobom recykluje do podoby originálnych šperkov. Recyklácia sa stala prirodzenou súčasťou jej života a tvorby. Pri práci neustále hľadá nové možnosti spracovania a posúva hranice vlastností materiálov, pokiaľ sa dá. Jej šperky z kolekcií PET a ALU napovedajú len názvom, že sú potomkami plastových fliaš a hliníkových plechoviek. Napriek neustálemu experimentovaniu s materiálmi a technikami je pre Mártu funkčnosť a kvalita jej šperkov nesmierne dôležitá. Ako vraví, „chcela by som, aby sa moje šperky stali súčasťou všedného dňa, aby žili spolu s ich majiteľom“.

Rui Kikuči

Narodila sa v japonskom Kyóte, ale vyrástla v Sydney. Po získaní titulu bakalára vizuálnych umení v Austrálii sa vrátila do Japonska, aby študovala umelecký šperk. Odkedy sa šperkárstvu venuje profesionálne, jej práce sa

stali súčasťou mnohých výstav nielen v Japonsku a Austrálii, ale aj v Európe. V rokoch 2010 a 2014 vytvorila kolekciu *PLAnta Series* z recyklovaných PET fliaš. Rui opisuje, ako sa dostala k práci s týmto materiálom: „Jedného dňa som si všimla kvetinový motív na dne plastovej fľaše a odniesla som si ju na stôl. Bolo na nej čosi krásne - zmes funkcie a estetiky.“ Pri práci na kolekcií použila rôzne časti fľaše na zhotovenie odliš-

tvary pripomínajú hotové šperky rozprávkový podmorský svet či exotickú vegetáciu. S materiálom vedie v procese tvorby dialóg: „Nazdávam sa, že materiál ku mne prehovára a učí ma, aký typ premeny si praje. Mojim poslaním je odkrývať krásu objektu.“

Gülnur Özdağlar

Turecká architektka, fotografka, umelkyňa a šperkárka recykluje PET

ných tvarov. Postupovala tak, že si najprv načrtla projekt a podľa náčrtu vystrihla z plastu navrhnutý tvar. Na niektoré zakrivené a hrubšie časti musela použiť namiesto nožnic píľku. Potom pomocou fénu tvarovala plast do žiadanej podoby a zafarbila ho trojfázovým procesom, aby sa farby vzájomne prekrývali. Vďaka dizajnérskemu citu pre farby a jemné

^ Gülnur Özdağlar: náhrdelník z recyklovaného plastu

fľaše zvyčajne od koly, minerálok a piva a premieňa ich na priesvitné náhrdelníky, náramky, náušnice, prstene či brošne. „Vždy keď cestujem, navštevujem oddelenia s nápojmi v obchodoch. V každej krajine nájdete inú farbu alebo

^ Mana Bernardes: plastový náhrdelník

odtieň," komentuje výber materiálu Gülnur. Svoje šperky vytvára tepelnou deformáciou plastu. Vznikajú tak organické tvary podobné pukom, rastlinám v plnom rozkvetu, ale aj medúzam. Potom šperkárka plastové časti nareže, navíta a doplní kovovými komponentmi, aby sa z nich stal jednoliaty celok. Vzájomná hra svetla a kombinácie rôznej hustoty vrstiev plastu dodávajú šperkom dojem mäkkosti a tekutosti, akoby každý kus bol živým akvarelom. Svoju prácu označuje výrazom *tertium non data*, ktorým sa v latinčine pomenúva alchymický proces na zhotovenie tretieho, úplne nového prvku spojením dvoch iných. Jej spôsob tvarovania plastu naozaj pripomína alchýmiu. Pri ohrievaní totiž treba postupovať opatrne, aby sa neuvoloňovali škodlivé látky. Recyklácia plastov si často vyžaduje aj veľkú spotrebu energie. Z týchto dôvodov Gülnur Özdağlar používa pri ohreve len jemný plameň sviečky.

Mana Bernardes

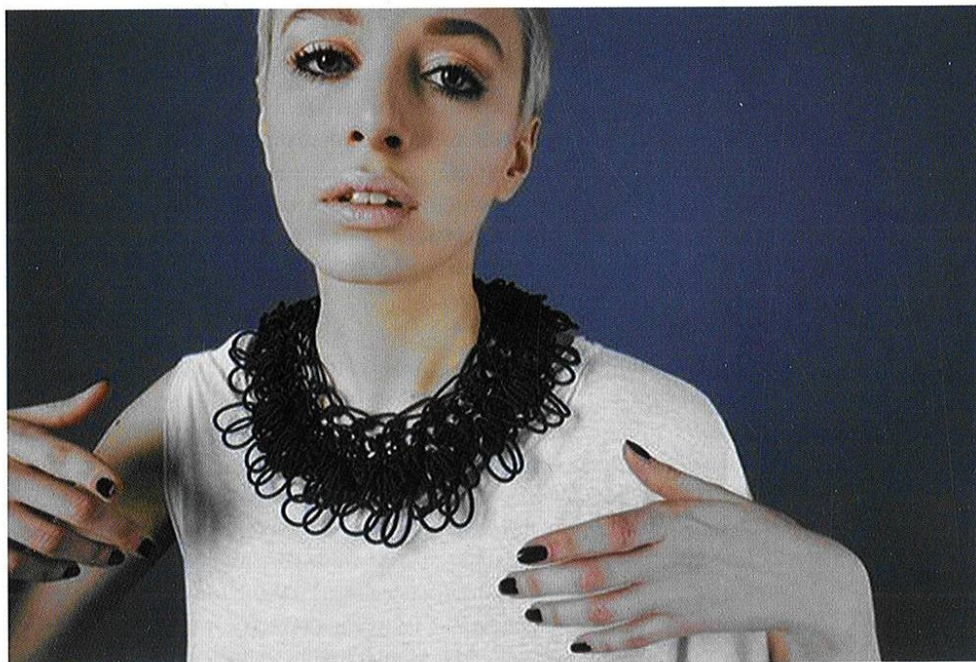
Mana Bernardes je okrem dizajnérky šperkov aj poetkou a vizuálnou umelkyňou. Navyše organizuje workshopy pre deti, počas ktorých ich učí zhotovovať šperky recykláciou. Vlastnými šperkami

sa preslávila už ako 11-ročná, keď jej kreácie nosili herečky populárneho televízneho seriálu v rodnej Brazílii. Odvtedy boli hravé objekty z jej dielne vystavené v galériách v New Yorku, Paríži, Los Angeles a v mnohých brazílskych mestách. Objavili sa i v ponuke známych obchodov, ako napríklad Colette v Paríži alebo Zona D v São Paule. Náhrdelníky, prívesky, náušnice a náramky Mana vyrába z pestrej škály materiálov. Sú medzi nimi špáradlá, sponky, perly, telefónne karty, sklenené guľôčky, kávové lyžičky či rôzne poklady z ulíc Ria de Janeiro. Inovatívny spôsob spájania všedných a zdanlivo nespojiteľných objektov spôsobuje, že recyklované prvky sú vo finálnom šperku nerozoznateľné. Mana Bernardes zhotovuje originálne kusy, ktoré veľmi sofistikovane prepájajú rolu dizajnéra s jeho zodpovednosťou voči spoločnosti a voči životnému prostrediu.

Alienina

Značku Alienina založila v roku 2008 talianska dizajnérka Eliana Venier. Jej cieľom bolo poukázať na to, že veci môžu mať ďalšie životy a ich funkcia nemusí byť obmedzená. Hlavnou filozofiou jej projektu je vdýchnuť funkciu a estetickú hodnotu predmetom každodennej potreby i materiálom a tak predĺžiť ich životnosť. Až 90 % materiálov, s ktorými pracuje, je vyrobených z odpadu, sú umývateľné a netoxické. Oslovia ju také, ktoré jej dávajú priestor experimentovať,

∨ Alienina: Podobu šperku určuje použitý materiál.

zbiera ich v rôznych kútoch sveta. Nájdu sa medzi nimi horolezecké a námorné laná, knôty do olejových lúčok, textilie či komponenty na žalúzie. Konečnú formu šperku vždy určuje typ použitého materiálu. Kreatívnemu procesu to dodáva slobodu a prináša neočakávané výsledky. Eliana siahla po tradičných technikách, ale aplikuje ich v súčasnom kontexte. Každý kus zhotovuje ručne. Jej šperky sú určené pre ľudí, ktorých nudí masová móda a túžia nosiť čosi osobité. Inšpiráciu čerpá v architektúre a prírode.

Kathleen Nowak Tucci

Šperky od Kathleen Nowakovej Tucciovej z Alabamy sa dostali do galérií i exkluzívnych predajní v USA aj Európe a boli publikované v mnohých časopisoch, napríklad v talianskom vydaní *Vogue*. Ako ekoumelkyňa Kathleen pretvára duše z bicyklov a motocyklov na náhrdelníky, náramky, náušnice. Málokto však tuší, z akého materiálu sú šperky vyrobené. Gumu považuje za zaujímavý materiál,

pretože je ľahká, flexibilná, poddajná a ľahko rezateľná. Vlastnosti materiálu majú oveľa väčší vplyv na jej tvorbu ako móda a súčasné trendy. Gumu šperkáre dodávajú predajne bicyklov na Floride a v Alabame. Spočiatku použité duše končili v kontajneroch, lebo jej ich zamestnanci obchodov zabúdali odkladať. No odvtedy, ako začala jej mama piecť pre nich sušienky, už všetok gumený odpad uchováva. V konečnom dôsledku aj oni majú lepší pocit, že sa materiál ďalej využije.

Kósmos

Malé štúdio so sídlom v Malmö založili Nórkka Kristin Løberg a Švajčiarka Martina Zbinden v roku 2015, aby si udržali blízky kontakt aj po skončení školy a naďalej sa delili o spoločnú vášeň, dizajn. Nedávno vytvorili značku šperkov s názvom *Kósmos*, pod ktorou vznikajú elegantné náhrdelníky z priemyselného odpadu a tým je kovové potrubie. Vyleštené krúžky z medi, mosadze a hliníka

^ Značka *Kósmos*, Kristin Løberg a Martina Zbinden: náhrdelníky s príveskami

sú symfóniou rôznych typov materiálov a veľkostí. Šperky z tejto dielne sa vyznačujú čistotou remeselnej práce v spojení s minimalistickým dizajnom. Víziou štúdia je vybudovať poctivú značku založenú na hravom experimentovaní. Balenie šperkov ukrýva nápadité prekva-penie, vizitku z brúsneho papiera, ktorá reprodukuje ústrednú filozofiu značky, že výrobky by mali odolávať času s pôvabom. *Kósmos* necháva šperky stmavnúť prirodzenou cestou, čiže postupom času zoxidovať. Pre tých, ktorí si tento efekt neželajú, je tu brúsny papier v podobe vizitky. Dizajnéry značky *Kósmos* sa nazdávajú, že je dôležité, aby tvorcovia s pokorou ukazovali ľuďom spôsob, ako sa starať o svoj produkt, namiesto toho, aby ho hneď nahradili novým.

foto: archív autorky